

10. Otych O. Pedagogika mystetstva: vid istorychnoi praktyky – do teoretychnoho osmyslennia. *Ridna shkola*. 2010. № 6. S. 14–19.
11. Romenets V. A. Tvorchist, individualnist, komunikatsiia. 3-tie vyd. m. Kyiv : Lybid, 2004. 288 s.
12. Rudnytska O. P. Pedagogika mystetstva: poshuky i perspektyvy. *Profesiina osvita: pedagogika i psyholohiia: ukraiinsko-polskyi shchorichnyk*. Kyiv; Chenstohova. 2000. С. 233–234.

Онищук И. А. Искусство как средство оптимизации культуры самовыражения будущих воспитателей учреждений дошкольного образования

Статья посвящена освещению одной из актуальных проблем современного высшего педагогического образования – подготовке специалистов дошкольного образования, поскольку сегодня в определенной степени именно от них будет зависеть осовременивание подходов к образовательному процессу на первой образовательный звене.

В частности, особое внимание сосредоточено на значении искусства как художественно-творческой деятельности в процессе формирования культуры самовыражения будущих воспитателей учреждений дошкольного образования. Учитывая это, в публикации представлен анализ работ специалистов в области культурологии, искусствоведения, психологии и педагогики из очерченного вопроса, освещены основные аспекты искусства как феномена художественной культуры, его полифункциональность, что позволяет определенным образом выявить пути формирования изучаемого явления. Также в публикации указаны первоочередные задачи и перспективы дальнейшего научного поиска.

Ключевые слова: культура, художественная культура, искусство, культура самовыражения, индивидуальная культура, исследовательская культура, педагогическая культура, художественно-творческая деятельность, будущие воспитатели учреждений дошкольного образования.

Onyshchuk I. A. The value of art in the process of optimizing the culture of self-expression of future educators in pre-school institutions

The article is devoted to the coverage of one of the topical issues of modern higher education – training of preschool education specialists, since today to a certain extent it will depend on them to modernize the approaches to the educational process at the first educational level.

In particular, special attention is focused on the meaning of art in the process of forming the culture of self-expression of future educators in pre-school institutions. In this regard, the publication presents an analysis of the works of experts in the field of culture studies, art studies, psychology and pedagogy on the above-mentioned question, highlights the main aspects of art as a phenomenon of artistic culture, its polyfunctionality, which enables to determine in a certain way ways of formation of the investigated phenomenon. The prior tasks and prospects for further scientific research are also outlined in the publication.

Key words: culture, artistic culture, art, self-expression culture, individual culture, research culture, pedagogical culture, artistic and creative activity, future educators of pre-school institutions.

УДК 373.011.3-51:[37.091.313:005.336.2](045)

Павлюк Б. В.

**МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

В умовах реформування початкової школи актуальним постає формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Аналіз досліджень і публікацій показав, що в умовах становлення та розвитку Нової української школи (НУШ) проектна діяльність учнів стає однією з основних та перспективних видів діяльності. Тому важливим в умовах реформування є створення моделі формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Під час побудови моделі формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи ми враховували чинники і умови, за яких цей процес буде результативним. У контексті дослідження важливо було забезпечити створення оптимального освітнього середовища для забезпечення якісної професійної підготовки. В основу формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи нами були покладені педагогічні принципи, в яких виражені вимоги до змісту, методів і організації формування проектної компетентності.

Ключові слова: модель, майбутні вчителі початкових класів, проектна діяльність, проектна компетентність, модель, модель формування проектної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про значну кількість праць зарубіжних і вітчизняних науковців, предметом вивчення яких є проблема педагогічного моделювання.

На кожному етапі суспільного розвитку модель підготовки майбутніх учителів заслуговує на особливу увагу і викликає численні дискусії. Зазначимо, що фахове становлення майбутніх учителів початкової школи відкриває шлях до формування у нього системи особистісно-значущих і громадянських цінностей, гуманітарних орієнтирів, професійних регуляторів, уявлень про цілі, зміст і сутність педагогічної діяльності. Для здобуття цілісного уявлення про особливості формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки в педагогічному ЗВО розглянемо моделювання як метод побудови моделі.

Поняття “модель» широко використовується в науковій літературі, причому в різних ситуаціях в нього може бути вкладений різний зміст. Саме слово “модель” походить від латинського “modulus”, що означає “міра, мірило, зразок, норма” [1].

Під моделлю Н. Кормакова розуміє “відтворення чи відображення об’єкта, задуму (конструкції), опису чи розрахунків, що відображає, імітує, відтворює принципи внутрішньої організації або функціонування, певні властивості, ознаки та характеристики об’єкта дослідження чи відтворення (оригіналу)” [2]. Під моделлю науковці розуміють відображення фактів та відношення предметної області знань і досвіду у вигляді простої та наглядної структури, а також системи, яка здатна відображати, замінювати та представляти інформацію про об’єкт дослідження. Основними властивостями моделі науковці називають: простота, адекватність, наочність і оглядовість основних властивостей, доступність для дослідження, інформативність, повноту [3]. Відповідно, створюючи модель, нами представлено формування проектної компетентності учителів початкової школи в процесі фахової підготовки у вигляді наглядної системи, за допомогою якої спрощено відображається інформація про об’єкт дослідження та дають змогу відтворити процес будь-якому викладачу ЗВО при роботі з майбутніми учителями початкових класів.

Під час побудови моделі формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи ми враховували чинники і умови, за яких цей процес буде результативним.

Результати дослідження педагогічних явищ як систем, проведений Ю. Бабанським, В. Беспальком, Р. Гуревичем, І. Ісаєвим, М. Кадемією, В. Краєвським, М. Скаткіним, Л. Шевченко та ін. показали, що формуванню проектної компетентності майбутнього фахівця властиві такі ознаки: цілісність, наявність системотворчих зв’язків, структурність, ієрархічність, керованість і відкритість.

З огляду на актуальність теми нашого дослідження, нами досліджено та проаналізовано проектну компетентність у розрізі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.

Визначивши ключові ідеї моделювання процесу формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи, нами була проведена робота щодо побудови моделі формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Розроблення моделі здійснювалося за такою програмою:

- 1) вивчення діяльності вчителів початкових класів в освітніх закладах: вивчення предмета і мети діяльності, вимог до результату праці, вимог до рівня фахової компетентності;
- 2) вивчення організації професійного навчання студентів у ЗВО: ознайомлення з документацією, навчально-методичним забезпеченням та програмами навчання; аналіз занять тощо;
- 3) розробка методики формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи;
- 4) розроблення й експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки;
- 5) діагностика та перевірка рівня сформованості проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Саме детальний аналіз цілої низки літератури та дисертаційних досліджень дав змогу визначити організаційно-педагогічні умови формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки:

– поетапне формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки;

– методика підготовки майбутніх учителів початкової школи до проектної діяльності в умовах Нової української школи;

– організація педагогічної взаємодії студентів та викладачів засобами мережевих технологій.

Педагогічні умови визначаються особливостями побудови моделі і особливостями її реалізації. Теоретичний аналіз, обґрунтування принципів формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи, аналіз проведення і результатів констатувального експерименту за визначенням рівня сформованості проектної компетентності дали змогу виявити і гіпотетично допустити, що формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи детерміноване низкою таких педагогічних умов, що дають змогу прискорити формування проектної компетентності, покращуючи його результат:

– актуалізація особистісного сенсу до оволодіння проектною компетентністю;

– включення майбутніх учителів у проектну діяльність на всіх етапах професійної підготовки;

– організація соціально-значущої навчально-професійної і позаурочної діяльності студентів щодо розроблення проектів на основі побудови індивідуальної траєкторії навчання;

– облік індивідуальних особливостей майбутніх учителів до професійної діяльності в педагогічному коледжі у формуванні професійно особистісних якостей, необхідних для вирішення завдань проектування.

Педагогічні умови формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи визначалися виходячи зі змісту і структури проектної компетентності, враховуючи під час цього низку аспектів: цілі навчання майбутніх учителів в ЗВО; реалізація компетентнісного підходу в навчанні; особливості проектного навчання; вимоги до фахової підготовки майбутніх.

На основі вище описаних положень нами визначено структурні блоки моделі формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки у педагогічних

коледжах: *цільовий, змістово-процесуальний, діагностувально-результативний*. Кожен із описаних блоків, у свою чергу поділяється на певні складові частини, опис яких наведено нижче.

У *цільовому блоці* нами визначено основні положення, мету і завдання формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки.

Метою є формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки.

Саме в цьому блоці нами описані та обґрунтовані підходи та принципи формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки.

Як загальні методологічні підстави моделювання досліджуваного процесу використані компетентнісний і діяльнісний підходи. Так, для формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи вважаємо за необхідне виділити: *системний, середовищний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний та технологічний підходи*.

У контексті дослідження важливо було забезпечити створення оптимального освітнього середовища для забезпечення якісної професійної підготовки. В основу формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи нами були покладені педагогічні принципи, в яких виражені вимоги до змісту, методів і організації формування проектної компетентності.

Спираючись на концептуальні положення дослідження В. Кормакової, визначено, що принципи мають відповідати таким вимогам: самостійність (не мають бути поглинені іншими принципами); універсальність (мають діяти в різних ситуаціях формування проектної компетентності); взаємне доповнення (кожний із них допускає реалізацію інших принципів) і повноцінно самостійно реалізовуватися в здійсненні інших принципів [13].

Принципи об'єднують теоретичні основи дослідження та їх практичну реалізацію, підбиваючи підсумок наукової новизни і практичної значущості вирішення проблеми формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи як педагогічного явища. Нами обґрунтовано та описано принципи формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в моделі, яку ми розробили: *принцип науковості, принцип креативності, принцип системності, принцип неперервності, принцип самостійності*.

Наступним блоком у створеній нами моделі формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки є *змістово-процесуальний блок*, який визначає способи, відображає методи формування проектної компетентності та виступає як основа формування вмінь використати зміст дисциплін фахового циклу і професійних модулів для вирішення проектних завдань, що навчаються.

Основою модельованого процесу формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи стала його орієнтація на перетворення початкового суб'єктного досвіду студента до рівня, що забезпечує активну проектну і продуктивно-діяльну позицію в проектуванні під час освітнього процесу.

Ключовими ідеями для побудови моделі формування проектної компетентності майбутніх учителів стали:

- взаємодія викладачів і студентів із метою формування проектної компетентності, опосередкована змістом і методами спільної діяльності, поєднанням активного керівництва педагога і творчої самостійності того, хто навчається;
- використання методологічних основ компетентнісного і діяльнісного підходів під час формування проектної компетентності;
- особистісно-орієнтована фахова підготовка, що забезпечує взаємозв'язок теоретичної і практичної сторін і спрямована на допомогу студентові в його становленні як суб'єкта предметно-перетворюючої діяльності.

Процес підготовки майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки здійснюється в три етапи: *передфаховий, базовий та професійний*.

Передфаховий етап спрямований на вирішення завдань формування особистісної мотивації до роботи в закладах загальної середньої освіти, орієнтацію всіх суб'єктів освітнього процесу на цінності професії майбутнього учителя початкової школи та на важливість сформованості знань про проектування. На цьому етапі відбувається набуття студентами досвіду формулювання мети, формування здатності планувати проектну діяльність, умінь створення елементів проектів.

Базовий етап спрямований на вирішення завдань в оволодінні діями проектування, що вивчаються, у взаємовідношенні з усіма суб'єктами освітнього процесу в фаховій діяльності майбутніх учителів початкової школи. Формування проектної компетентності базується на активних та інтерактивних методах навчання, що забезпечують включення кожного студента в освітню діяльність і розвиток їхніх професійно важливих якостей. На цьому етапі відбувається набуття досвіду реалізації інтересу до предметів професійного циклу за допомогою проекту з елементами дослідження.

Професійний етап спрямований на вирішення завдань усвідомлення власних дій проектування, вироблення ціннісного відношення до проектування. На цьому етапі відбувається формування у майбутніх учителів початкової школи досвіду вирішення пізнавальних завдань за допомогою проектної діяльності, поглиблення і розширення знань самостійного проектування, придбання навичок аналізу результатів проектної

діяльності, рефлексії власної дослідницької проектної діяльності і визнання її цінності для майбутньої фахової діяльності майбутніх учителів початкової школи і особистісного досвіду.

З огляду на власний досвід роботи з проблеми формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки в моделі використовуються різні форми (ігрове проектування, проблемні лекції, семінари-практикуми, ролеві і ділові ігри, предметна гурткова робота, креатив-курси, самостійна творча робота, заняття з використанням інтернет-ресурсів (мультимедіа), навчання в співпраці і т. д.), методи (метод проектів, проблемного навчання, тренінги, асоціації, ігрові, евристичні, спеціальні вправи, моделювання художньо-мистецького процесу, художнього узагальнення, творчого пошуку й ін.), засоби (навчально-методичний комплекс дисциплін фахового циклу, професійних модулів, інтернет-ресурси) організації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, використання матеріально-технічного оснащення, включаючи і системи автоматизованого проектування.

Діагностувально-результативний блок у моделі формування проектної компетентності майбутніх учителів, передбачає оцінку рівня сформованості проектної компетентності, знань, умінь, проектних дій майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки. Критерійно-оціночний інструментарій дає змогу інтерпретувати й об'єктивно оцінювати рівень підготовки студентів – майбутніх учителів початкової школи з розроблення проектів відповідно до навчальних програм, поетапно відстежувати структуру дій, своєчасно і дидактично гнучко впливати на їх склад і способи інтеграції (уміння ставити проблему і переводити її в сферу проектування, аналізувати інформацію про методи проектування, умови реалізації виконаних проектів, уміння об'єктивно оцінювати результат проектної діяльності і систематизувати її результати щодо розроблення проектів, результатів проектної діяльності).

Результат, який передбачалося одержати в процесі дослідно-експериментальної роботи, виступив головним чинником у передбачуваній моделі: мається на увазі високий рівень сформованості проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки. Розроблена модель дала змогу чіткіше представити формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи, а також визначити пріоритетні напрями у формуванні особистості студента як майбутнього фахівця. Під час побудови моделі формування проектної компетентності майбутніх учителів нами вивчено особливості соціальної потреби на вчителів початкової школи; розроблялися мета і завдання, визначалися вихідні методологічні позиції, система педагогічних принципів здійснення модельованого процесу; проектувався зміст роботи щодо формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в межах навчальних дисциплін, що викладалися, професійних модулів, самостійної роботи; визначалися форми, методи, прийоми навчання і самостійної роботи, сукупність необхідних організаційно-педагогічних умов; розроблялася система оцінювання результатів і комплекс необхідних для цього діагностичних засобів; визначалися рівні сформованості досліджуваної проектної компетентності.

Виділені нами принципи і сукупність організаційно-педагогічних умов результативно впливають на формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки від мети до завершального результату – професійно підготовленого для праці в закладах загальної середньої освіти з високим рівнем сформованості проектної компетентності.

Створена нами модель формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки належить до структурних моделей (В. І. Загв'язинський). Вона не є застиглою схемою, а є динамічною, яка не унеможливорює внесення змін, а також допускає різні варіанти її реалізації в реальному освітньому процесі. У своїй цілісності структурно-динамічна модель дає змогу одержати досить повне уявлення про формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки та визначити початковий стан, рівень і міру сформованості проектної компетентності в урочній і позаурочній діяльності.

Наведено загальний вигляд моделі з указівкою зв'язків функціонуючих блоків системи (цільового, змістово-процесуального, діагностично-результативного).

Створена модель характеризується:

- цілісністю і системністю, оскільки всі вказані блоки взаємозв'язані, несуть певне смислове навантаження і працюють на кінцевий результат, що забезпечує результативне формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки;
- адекватністю, оскільки структура моделі відповідає поставленій меті;
- функціональною змістовністю, тобто наявністю інваріантної (мета, принципи) і варіативної (методи, форми і засоби досягнення найближчих цілей) складових частин ;
- повнотою, тобто наявністю необхідного елементного складу, що забезпечує функціонування моделі і відкритістю, оскільки модель має органічно вбудовуватися в контекст системи освіти, мати активні зв'язки з соціальним і освітнім довкіллям, які забезпечують за допомогою мети вихід на соціальне замовлення суспільства.

Результативність організації формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки істотно підвищується із впровадженням і реалізацією спеціально і цілеспрямовано розробленої технології в дослідно-експериментальній роботі.

Використана література:

1. Поняття “моделі” та “моделювання”. URL: <http://buklib.net/books/24846/> (дата звернення: 25.03.2019).
2. Кормакова В. Н. Педагогическое сопровождение самоопределения старшеклассников в сфере рабочих профессий : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01. Белгород, 2013. 451 с.
3. Пьянин В. С. Профессиональная подготовка бакалавров как тьюторов в условиях педагогического вуза для общеобразовательных учреждений : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Москва, 2010. 177 с.

References:

1. The concept of “model” and “modeling”. URL: <http://buklib.net/books/24846/> (Date of the application dated 25/03/2019).
2. Kormakova VN Pedagogical accompaniment of self-determination of senior pupils in the sphere of working professions : diss. ... doc. ped. Sciences : 13.00.01. Belgorod, 2013. 451 p.
3. Pyanin V. S. Professional training of bachelors as tutors in the conditions of a pedagogical high school for general educational institutions : diss. ... candidate ped. Sciences : 13.00.08. Moscow, 2010. 177 p.

Павлюк Б. В. Модель формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки

В условиях реформирования начальной школы актуальным становится формирование проектной компетентности будущих учителей начальной школы. Анализ исследований и публикаций показал, что в условиях становления и развития Новой украинской школы (НУШ) проектная деятельность учащихся становится одной из основных и перспективных видов деятельности. Поэтому важным в условиях реформирования является создание модели формирования проектной компетентности будущих учителей начальной школы. При построении модели формирования проектной компетентности будущих учителей начальной школы мы учитывали факторы и условия, при которых этот процесс будет результативным. В контексте исследования важно было обеспечить создание оптимальной образовательной среды для обеспечения качественной профессиональной подготовки. В основу формирования проектной компетентности будущих учителей начальной школы нами были положены педагогические принципы, в которых выражены требования к содержанию, методам и организации формирования проектной компетентности.

Ключевые слова: модель, будущие учителя начальных классов, проектная деятельность, проектная компетентность, модель, модель формирования проектной компетентности.

Pavlyuk B. V. Model of project competence for future teachers of the initial school in professional preparation

In conditions of primary school reform, the design competence of future primary school teachers is becoming relevant. Analysis of researches and publications showed that in the conditions of formation and development of the New Ukrainian School (NES), the project activity of students becomes one of the main and perspective activities. Therefore, it is important in the context of reforming the creation of a model for the design competence of future primary school teachers. In constructing a model for the design competence of future primary school teachers, we have taken into account the factors and conditions under which this process will be effective. In the context of the study, it was important to ensure the creation of an optimal educational environment to provide high-quality vocational training. The foundation of the design competence of future teachers of elementary school was based on the pedagogical principles in which the requirements for the content, methods and organization of project competence development were expressed.

Key words: model, future teacher of elementary school, project activity, design competence, model, model of project competence development.